

پیشگفتار

کتاب حاضر، دستور تاریخی زبان فارسی، در واقع جلد دوم تاریخ زبان فارسی از نگارنده است. کسی می‌تواند از این کتاب استفاده کند که آن کتاب را خوانده و یا مطالب آن را از نوشته‌های دیگر - که درباره تاریخ زبان فارسی نوشته شده است - آموخته باشد.

در این کتاب زبان فارسی در هر یک از دوره‌های سه‌گانه فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی دری توصیف شده و رابطه هر دوره با دوره پیش از خود، در دوازده فصل شرح داده شده است.

فصل اول «دستگاه صوتی»، دوم «اسم»، سوم «صفت»، چهارم «عدد»، پنجم «ضمیر»، ششم «فعل»، هفتم «قید»، هشتم «حرف اضافه»، نهم «حرف ربط»، دهم «اصوات»، یازدهم «واژه‌سازی»، دوازدهم «جمله».

چون از فارسی باستان - که فارسی دری بازمانده آن است - آثار اندکی به جای مانده، قواعد زبان اوستایی هم ذکر شده است.

در این کتاب، قصد از «ایرانی باستان»، زبانی است که اوستایی و فارسی باستان از آن منشعب شده‌اند. از ایرانی باستان اثری به جای نمانده است. آن را به کمک اوستایی و فارسی باستان و زبان سنسکریت بازسازی کرده‌اند؛ قواعدی که زیر عنوان «ایرانی باستان» ذکر می‌شود، آنهایی است که میان اوستایی و فارسی باستان مشترک است.

قصد از «ایرانی میانه غربی» در این کتاب، پهلوی اشکانی و فارسی میانه است. قاعده‌هایی که زیر عنوان «ایرانی میانه غربی» ذکر می‌شود، میان پهلوی اشکانی و فارسی میانه مشترک است.

واژه‌های فارسی میانه زردشتی به شیوه مکنزی آوانویسی شده‌اند. بارتلمه و به پیروی از او مکنزی «e» و «o» را از واجهای ایرانی میانه غربی دانسته‌اند. در این کتاب به جای آنها «i» و «u» آورده شده است. در این مورد، و در مورد روشهای مختلف آوانویسی فارسی میانه زردشتی، به کتاب تاریخ زبان فارسی از نگارنده مراجعه شود.

در پایان وظیفه خود می‌دانم از آقای دکتر غلامحسین غلامحسین‌زاده، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس که این کتاب را پیش از چاپ خواندند و تذکرات سودمندی دادند، سپاسگزاری کنم.